

Skogsskador i region Nord 2019

Inledning

Den här rapporten har sammanställts utifrån underlag och information från Skogsstyrelsens skogsskadesamordnare på distrikten i de fyra nordligaste länen samt Centrala Skogsskyddskommitténs exkursion i Tornedalen hösten 2019. Uppgifterna baseras på skogsskadesamordnarnas egna fältobservationer, tips och information från kollegor, kontakter med skogsbrukets aktörer och skogsägare som har hört av sig med frågor och funderingar om skogsskador.

- Region Nords skogsskadesamordnare är: Per-Arne Malmberg, Norra Norrbottens distrikt
- Björn Lehto, Södra Norrbottens distrikt
- Ellinor Lindmark, Norra Västerbottens distrikt
- Marcus Pettersson, Södra Västerbottens distrikt
- Jörgen Sundin, Norra och Södra Jämtlands distrikt
- Magnus Martinsson, Västernorrlands distrikt
- Frida Carlstedt, regional skogsskadesamordnare

Skogsskaderapporter lämnas även från Skogsstyrelsens övriga två regioner, Mitt och Syd. Den läsare som vill ha mer upplysningar om skogsskador eller diskutera skogsskador kan vända sig till berört Skogsstyrelsedistrikt eller regionernas skogsskadesamordnare.

Bild 1. Törskatedrabbad tall. Rotsjö, Västerbotten. Foto: Ellinor Lindmark.

Sammanfattning

Skadeläget 2019 har i regionen varit relativt lugnt och utan större skadehändelser. Det som framförallt oroar regionen är utbredningen och omfattningen av det som kallas multiskadad ungskog, läs mer under svampskador. Regeringen har tillsatt 2,5 miljon kronor till ett projekt för multiskadad skog som Skogsstyrelsen håller ihop. Projektets effektmål är att medverka till:

- Öka skogsbrukets och Skogsstyrelsens förmåga att identifiera skador i fält.
- En etablerad systematisk kartläggning för att kunna lokalisera och följa upp utvecklingen av skadeläget i de norrländska ungskogarna.
- Forskning och kunskap om orsaker, mekanismer och vägledning för såväl förebyggande åtgärder som skötsel och hantering av skadade bestånd.

Ambitionen är att skapa ett långsiktigt samverkansarbete rörande multiskadade ungskogar tillsammans med skogsbruket, forskningen och andra berörda aktörer. Detta för att bland annat kunna testa, utvärdera och identifiera skador samt få fram material för information, rådgivning och utbildning kring multiskadad skog. Under året publicerades en rapport som ett första försök i en lång process att uppmärksamma problematiken och kunna ge rekommendationer i drabbade områden.

[Skogsstyrelsens rapport om multiskadad ungskog i Västerbottens och Norrbottens län.](#)

Under 2019 beslutades att bekämpningsområdet för granbarkborre i Mellannorrland ska tas bort inför år 2020. Trots stora fångster under försommaren vid första svärmningen har det varit marginella skador på skogen under året och mycket beror på det gynnsamma vädret för granen (kallt och regnigt) samt inga storskaliga stormar.

Skador

Väderbetingade skador

Året har varit relativt lugnt när det gäller väderbetingade skador, inga större **stormskador** har rapporterats. Det som har blåst ner är framförallt träd i hyggeskanter.

Några **snöbrott** har noterats från norra Norrbotten samt i ett bälte från Södra Lidsträsk och Bjursele till Norsjövallen, längs Malån i närheten av Bomarsund samt i trakterna kring Jörn. Tallbestånden som har drabbats ligger främst i nordsluttningar på cirka 300–400 m höjd. Skogarna har både varit gallrade och ogallrade.

På försommaren 2019 hade de södra delarna av Västerbotten lokala **frostskador** på yngre gran, framförallt vid kusten men även en del i inlandet.

I Västernorrlands och Jämtlands län har det rapporterats in flertalet **torkskadade** planteringar som kan härledas till sommaren 2018. Bara i Jämtlands län har ett femtiotal försäkringsärenden besiktats av Skogsstyrelsen där skadeorsaken varit torkan från sommaren 2018. Inom samma område och på grund av samma orsak fick storskogsbruket komplettera eller helt plantera om stora arealer under sommaren 2019.

Svampskador

Regionens största och ett av nationens största skogsskadeproblem är det som benämns **multiskadad ungskog**. Det är ett samlingsbegrepp på skogar under 30 år som har en mycket dålig utveckling. Skadorna utgörs främst av omfattande älgskador och skadesvamparna; törskate, snöskytte, knäckesjuka, gremmeniella, granrost, grankotterost och skvattramrost. Största arealen angripen skog finns i Norrbotten men sträcker sig även ner till Västerbotten och Jämtland och mycket tyder på att arealen skadad skog ökar.

Törskate är den av skadesvamparna inom samlingsbegreppet multiskadad skog som har störst utbredning (och utgör det största problemet/hotet). Under 2019 har Skogsstyrelsen fått in flera rapporter på att stora hyggen har haft så omfattande problem att markägarna varit tvungna att börja om. Bland annat har myndigheten fältbesökt avverkningsanmälningar där bestånden var cirka 30-40 år med synliga törskateangrepp på 30-40 procent av stammarna. Sveaskog gjorde en inventering på deras egna fastigheter under 2019 som visade att 25 procent av ungskogarna i Norr- och Västerbotten hade för få huvudstammar, vilket är i linje med Skogsstyrelsen bildanalys över samma område. Cirka 35 procent av bistammarna¹ var angripna av törskate. Svampen var lika vanlig i talldominerade bestånd som i ej talldominerade bestånd.

Som ett exempel från södra Norrbotten har Sveaskog lämnat in avverkningsanmälningar som tillsammans berör cirka 140 ha, där skogen är cirka 60-70 år gamla där angreppen är så kraftiga att de ville avverka i förtid. Vid Skogsstyrelsens fältbesök konstaterades att det var motiverat och cirka 25-50 procent av stammarna i bestånden var angripna. Troligtvis sprider sig svampen sakta men säkert söderut och skador av **törskate** har observerats i större omfattning i Jämtland 2019 än tidigare år. Skadorna i Jämtland kunde främst ses i 30-50 år gamla tallungskogar (både ogallrade och gallrade), men även i några gallrade bestånd som var något äldre samt i någon enstaka röjningsskog. Andelen skadade träd var som högst cirka 15 procent och den skadade arealen omfattade flera hundra hektar.

¹ Bistammar, enligt Sveaskogs definition: Törskate- och gremmeniellaangripna stammar över 0,3 meters höjd.

Bild 2. Törskate i avverkad gallringsstam. Jämtland. Foto: Jörgen Sundin.

Bild 3. Törskateskadad röjd skog. Jämtland. Foto: Jörgen Sundin.

I Norrbotten har **knäckesjukan** gått tillbaka något under året i jämförelse med tidigare år, dock förekommer den fortfarande lokalt och är ännu ett problem. Det har också noterats en del skador orsakade av knäckesjukan i Västerbottens inland, speciellt kring Dorotea. En möjlig orsak kan vara rotskottsuppslag vid avverkning av aspar.

Bild 4. Knäckesjuka på tall. Norrbotten. Foto: Per-Arne Malmberg.

En del rapporter om **gremmeniella**, speciellt på contorta har kommit in både i Norrbotten och kring Dorotea.

Ett glädjande besked är att skador på gran som **skvattram** och **granrost** verkar mattas av i styrka. Det har sett mycket bra ut under året, i stort sett inga angrepp har rapporterats in. Det är nu andra året i rad där svampskadorna på gran har minskat rejält.

Enstaka självföryngringar i norra delarna av regionen har haft ganska kraftiga **snöskytteangrepp**.

Något glädjande är att inga större svampangrepp har drabbat Västernorrland under 2019.

Insektsskador

De årliga fällfångsterna av granbarkborre i Norrland visade inledningsvis av sommaren höga till rekordhöga fångster men senare under säsongen var fångsterna betydligt mindre. Ingen tydlig andragenerationssvärmning kunde ses liknande den som blev 2018. Det har varit få observationer och rapporter av granbarkborreskadad skog, endast några få hektar samt enstaka träd i solbelysta hyggeskanter.

[Inslag på Sveriges Radio P4 Västerbotten.](#)

Väderleken 2019 var gynnsam för skogen men mindre gynnsam för granbarkborrarna och inga större skador upptäcktes.

Snytbagge finns i hela Norrland men det kommer inte in några rapporter att de orsakar skada. Skogsstyrelsen med flera tror att snytbaggen är ett underskattat problem och några skogliga aktörer har meddelat att de kommer från och med i år 2020 använda mekaniskt snytbaggskydd på 90 procent av plantorna vid kusten (tidigare har de kunnat använda kemisk behandling men det är enligt certifieringen inte längre tillåtet).

Skador orsakade av däggdjur förutom klövvilt

När det gäller älgbetesskador hänvisas till de årliga Äbin-rapporterna som finns på www.skogsstyrelsen.se.

Kronhjortsskador är sedan flera år tillbaka rapporterade på flera ställen i Nordmalings kommun. Under 2019 har skador setts i fler län, bland annat i Jämtland. Granar både i gallrings- och slutavverkningsskog har drabbats.

Bild 5. Barknag på gran av kronhjort. Jämtland. Foto: Jörgen Sundin.

I samband med Skogsstyrelsens besiktning av försäkringsärenden upptäcktes en hel del **tjäderbetade** plantor av både tall och contorta i Jämtlands och Västernorrlands län.

Rådjursbetning noterades på granplantor på ett fåtal hyggen i Jämtland.

Skogsbränder

Till skillnad från 2018 års omfattande bränder har 2019 varit ett mycket lugnt år, där de största bränderna var på ett par hektar.

Övriga skador

Ett eskalerande återkommande problem är **snöskoterkörning** över förnygringsytor. Högkamsmattor, starka och smidiga maskiner inbjuder till körning i brant terräng vilket leder till allvarliga skador på ungskog som inte syns under snön. Även detta år ser Skogsstyrelsen att kunskaperna om konsekvenserna i form av kostsamma skogsskador måste öka, liksom lagefterlevnaden. Det orsakar ofta stora kostnader för den enskilde markägaren.

I förra årets rapport rapporterade Skogsstyrelsen att det hade iakttagits kronutglesning på flera håll i inlandet. Dessa rapporter fortsätter att komma in och har nu observerats från Västerbottens kust till inland. Myndigheten har skickat grenar för analys till SLU i Ultuna och inväntar svar på vad det kan vara för skadeorsak. Åldrarna på skogarna varierar från 15–90 år samt att de verkar skjuta nya, mycket små skott. Träden ser ut att överleva. I Åseletrakten bedöms var tionde tall i åldrarna 40–90 år ha gles krona.

Bedömda konsekvenser för multiskadad ungskog

Multiskadad skog ger stora ekonomiska förluster på ung och medelålders skog på grund av att markens produktionsförmåga inte utnyttjas på mycket stora arealer. Volymerna minskar och arbetstillfällena går förlorade i form av uteblivna röjnings- och gallringstillfällena.

Rekommendationer för att begränsa skadorna

Stora förhoppningar ligger på projektet Multiskadad ungskog att få fram problemlösningar för svampskadorna på tall och gran. Att få fram informationsmaterial är ett första steg på vägen.

Vad gäller snöskoterkörning på föryngringsytor bedömer Skogsstyrelsen att det behövs mer information från skoterföreningar, klubbar och försäljare av snöskotrar kring var det är lämpligt och tillåtet att framföra dessa fordon.

Övrigt

Skogsskadenätverket Västernorrland hade sitt årliga möte den 5 december 2019 med Högländssågen och Mittuniversitetet som mötesvärdar. Agendan var fullspäckad av mycket intressanta föreläsare och bland annat tog Sveaskog upp resultatet från deras ungskogsinventering. Drygt 90 personer deltog på mötet och nätverket växer för varje år.

Nätverket är öppet för alla som vill vara med och bidra med kunskaper eller lära sig mer om skogsskador. Nätverket har inga geografiska gränser och alla som vill vara med är välkomna. Var och en står för sina kostnader när Skogsskadenätverket Västernorrland träffas. År 2020 blir det årliga mötet i Örnsköldsvik och värdar är Nätraälven. Kontakta Frida Carlstedt på mailadress frida.carlstedt@skogsstyrelsen.se om du vill vara med i nätverket.